



SUOMEN KESTÄVÄN  
KEHITYKSEN TOIMIKUNTA  
FINLANDS KOMMISSION  
FÖR HÅLLBAR UTVECKLING  
FINNISH NATIONAL COMMISSION  
ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

YM/Rouhinen ja Lindblom  
Ministeriöiden välinen keke-verkkosihteeristö  
31.5.2012

## **Kansallinen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus**

**Keskustelunavaus Suomen kestävä kehityksen toimikunnalle 6.6.2012 kokoukseen**

### **Kysymykset toimikunnan jäsenille:**

- **Voidaanko ehdotetulla lähestymistavalla, kansallisella yhteiskuntasitoumuksella, tuottaa kestävä kehityksen politiikkaan kaivattua lisäarvoa, toiminnallisuutta ja vaikuttavuutta?**
- **Mitä sitoumus voisi käytännössä tarkoittaa a) hallinnossa, b) elinkeinoelämässä, c) kansalaisyhteiskunnassa?**
- **Miten valmisteluprosessin aikana varmistetaan kaikkien yhteiskunnan toimijoiden osallisuus ja omistajuus?**

### **Mistä on kysymys**

Kestävä kehitys on YK-vetoinen politiikkaprosessi, jossa kansallisia toimijoita ovat hallitukset ja yhteiskunnan muut keskeiset toimijaryhmät (Major Groups). Rion sitoumuskonaisuutta (Rion julistus, Agenda 21, kestävä metsätalouden periaatteet sekä ilmasto- ja biodiversiteettisopimukset) pannaan toimeen paitsi kansainvälisessä politiikassa, myös kansallisilla politiikkaohjelmilla. Kansalliset kestävä kehityksen strategiat ovat olleet Rion 1992 konferenssista asti keskeinen hallitusten ohjausväline. Kestävä kehityksen strategioiden asema on muuttunut vuosien myötä. Euroopassa ne linkitettiin EU:n vuoden 2006 kestävä kehityksen strategiaan. Suomessa strategiat on laadittu hallituksen, hallinnon ja muiden toimijatahojen yhteistyönä.

Strategioiden merkitys Rion sitoumuksia kokoavana politiikan välineenä on muuttunut kestävä kehityksen sopimusten (ilmasto, BD) erkaantuessa omiksi neuvotteluprosesseikseen ja talouskeskeisten strategioiden noustessa EU-politiikan (Lissabonin strategia ja Eurooppa 2020 -strategia) ja OECD:n horisontaalisen politiikan keskiöön (Vihreän talouskasvun strategia). Rio+20-konferenssi on heijastumaa tästä talouspaineisesta muutoksesta. Vaikka kestävä kehityksen strategioiden katsotaan säilyttävän kokoavan roolinsa kansallisessa kestävä kehityksen politiikassa, itse strategian luonne on muu-

toksen tilassa. Sen tulisi tarjota kokoava visio kestävään yhteiskuntakehitykseen ja sitouttaa keskeiset yhteiskunnalliset toimijat hallinnosta alkaen yhteiseen politiikkahorisonttiin ja välttämättömiin rakenteellisiin muutoksiin (transitions).

Strategian sijasta – johtuen paljolti hallinnon strategioiden määrän jatkuvasta kasvusta – on politiikan valmistelijoiden piirissä ryhdytty puhumaan yhteiskuntasopimuksesta tai yhteiskuntasitoumuksesta. Suomen kestävä kehityksen politiikkaprosessissa tätä lähestymistapaa pilotoitiin Johannesburgin huippukokouksen alla 2001 – 2002 ns. tulevaisuussitoumusten muodossa.

## **Kansallinen yhteiskuntasitoumus**

Yhteiskuntasitoumus on hallituksen, hallinnon ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden lupaus edistää kestävä kehitystä kaikessa työssään ja toiminnassaan. Kestävässä kehityksessä on keskeistä taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen ulottuvuuden keskinäisriippuvuus sekä nykyisten sukupolvien vastuu tulevista sukupolvista ja heidän mahdollisuuksistaan hyvään elämään kestävässä yhteiskunnassa.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa kansallisen kestävä kehityksen strategian osana yhteiskuntasitoumusta. Uudistamisella pyritään vahvistamaan hallinnon strategioiden koordinaatiota ja synergiaa - politiikkakoherenssia. Tavoitteena on lisätä kestävä kehityksen politiikan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Strategiaa työstetään myöhemmin perustettavassa strategiaryhmässä, joka toimii yhteistyössä Suomen kestävä kehityksen toimikunnan kanssa.

Kestävä kehityksen uudistettu strategia toimii hallinnonalastrategioille ja -ohjelmille kestävä kehityksen politiikkakehikkona, jonka pohjalta hallinnonalat tunnistavat ja määrittelevät omat hallinnonalatavoitteensa, toimenpiteensä ja toimenpiteille operatiiviset mittarit osana hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaa.

Suomessa kestävä kehityksen politiikan määrittelylle ja toimeenpanolle on tunnusomaista tiivis vuoropuhelu kansalaisyhteiskunnan kanssa. Vahvistaakseen kestävä kehityksen politiikan vaikuttavuutta hallitus kutsuu yhteiskunnan muita toimijatahoja tukemaan omin sitoumuksin strategiassa tunnistettuja pitkän aikavälin visiota kestävä kehityksen Suomesta, sen peruseriaatteista ja siihen johtavista päämääristä ja tavoitteista.

**Hallituksen kestävä kehityksen strategiasta, siitä johdetuista hallinnonalastrategioista ja -sitoumuksista sekä muiden toimijatahojen sitoumuksista muodostuu Suomen kansallinen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus, jota tukevat institutionaaliset järjestelyt sekä sitoutumisen toimeenpanoa, seuranta ja arviointia helpottavat työkalut ja menettelytavat.**

Yhteiskuntasitoumus laaditaan ja sitä toimeenpannaan Suomen kestävä kehityksen toimikunnan aktiivisella tuella. Toimikunta edistää ja seuraa sitoumusten toimeenpanoa sekä huolehtii arvioinnista ja tarvittaessa sitoumusten päivityksestä.

Sitoumusprosessi toteutetaan tiiviissä vuorovaikutuksessa hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelun sekä Sitran uuden kestävä kehityksen strategiatyön ja Tekesin Tie kestäväan talouteen –ohjelman kanssa.

Yhteiskuntasitoumusprosessista, sen käynnistämisestä, kehiksestä ja laajuudesta päättää hallitus Suomen kestävä kehityksen toimikunnan kokouksessa 6.6. käydyn keskustelun jälkeen.

### **Kansainväliset sitoumukset ja tausta-asiakirjat**

Yhteiskuntasitoumuksen kansainvälisenä politiikkakehikkona ovat "Rion sitoumukset" eli YK:n kestävä kehityksen politiikkaprosessin ohjelmalliset asiakirjat, toimintaohjelmat ja sopimukset sekä Euroopan unionin kestävä kehitystä ja taloutta koskevat strategiat, tiekartat ja toimintaohjelmat. Rio+20 –konferenssissa 20.-22.6.2012 hallitukset sitoutuvat tukemaan YK:n kestävä kehityksen politiikkaohjelmaa päätösasiakirjalla "The Future We Want".

Yhteiskuntasitoumuksissa huomioidaan kansainväliset neuvotteluprosessit sekä kansainvälisesti tunnustettujen organisaatioiden arviot vuoteen 2050 ulottuvista kehityskuluista (ml. megatrendit). Näiden pohjalta laaditaan kansalliset strategiset suuntaviivat keskeisiin kehityskulkuihin vaikuttamiseksi, niihin vastaamiseksi ja sopeutumiseksi. Keskeisiä tausta-asiakirjoja ovat mm.

- Rio+20 –konferenssin loppuasiakirjat (The Future We Want) ja päätökset erityisesti kestävä kehityksen tavoitteista (SDGs)
- High-level Panel on Global Sustainability: Resilient People, Resilient Planet: A future worth choosing
- UNEP:n Global Environment Outlook 5 (GEO 5)
- UNDP:n Human Development Report 2011. Sustainability and Equity: A Better Future for All
- ILO:n Declaration on Social Justice for a Fair Globalization
- OECD:n ympäristökatsaus vuoteen 2050 saakka. Toimimattomuuden seuraukset.
- EEA:n The European Environment. State and Outlook 2010. Assessment of global megatrends
- Eurostatin Sustainable Development in the European Union. 2011 monitoring report of the EU sustainable development strategy
- WBGU (Saksan Globaalimuutoksen neuvosto) World in Transition. Social Contract for Sustainability
- Maailman Pankin "Inclusive Green growth; The Pathway to Sustainable Development."
- Rooman Klubille laadittu (Jörgen Randers) raportti: A Global Forecast for the Next Forty Years.

Näiden raporttien pohjalta laaditaan kansallinen arvio Suomen kannalta relevanteista kehityskuvista vuoteen 2050. Tätä arviota täsmennetään VNK:ssa käynnissä olevan tulevaisuusselonteon valmistelun ennakointiaineiston pohjalta. Tavoitteena on yhteisen yhteiskunnallisen muutoksensietokyvyn kasvattaminen ja riskien hallinta. Varaudumme tulevaisuuteen olemalla askeleen edellä. On hyväksyttävä muutokset ja etsittävä ratkai-

suja, jotka toimivat parhaalla mahdollisella tavalla tulevaisuuden tilanteesta riippumatta.

## Yhteiskuntasitoumuksen kolme kärkeä

### 1) Strateginen kestävä kehityksen linjausasiakirja (uudistettu kestävä kehityksen strategia)

Sitoumusprosessin käynnistysvaiheessa pohdittiin, mitä tulisi ottaa huomioon lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, jotta Suomi olisi kestävä menestyjä tulevaisuudessa. Tammi-maaliskuussa 2012 järjestettiin kolme identtistä työpajaa, jossa eri alojen virkamiehet, tutkijat ja ajatushautomot tunnistivat seuraavat teema-alueet kriittisiksi tekijöiksi tulevaisuuden kehityspoluista riippumatta. (ks. Liite 1.)

1. Elämme niukkenevien materiaalien resurssien maailmassa – meillä ei ole varaa tuhllata
2. Omien luonnonvarojemme kestävä hyödyntäminen on menestyksen perusta
3. Tarvitsemme ekologista älykkyyttä
4. Osaaminen ja tieto ovat välttämättömiä viisaalle tekemiselle
5. Työllisyys ja inhimillisten voimavarojen vaaliminen on hyvinvoinnin perusta
6. Hyvinvointi ja hyvä elämä ovat kestävä kehityksen synonyymejä
7. Maailman epävarmuuksien keskellä meidän vahvuutemme on kyky tehdä sopimuksia ja sitoutua niihin.
8. Yhdessä olemme vahvempia
9. Suomi ei ole maailmassa yksin

Nämä viestit sisältävät teema-alueita, joita ryhdytään syventämään ja joiden pohjalta laaditaan kaikkia hallinnonaloja koskevat

- Visio (vision) kestävästä Suomesta vuonna 2050
- Periaatteet (principles), jotka ohjaavat ohjelmatyötä ja virastojen omaa toimintaa
- Päämäärät (goals) jotka antavat yleiset toimintalinjat kaikille hallinnonaloille ja joista voidaan johtaa hallinnonalakohtaiset yksityiskohtaisemmat tavoitteet (targets)
- Aikataulutetut välietapit (milestones)
- Avainindikaattorit (headline indicators), joita voidaan täydentää hallinnonalakohtaisilla seurantaindikaattoreilla

Strategisessa linjausasiakirjassa ei siten identifioida yksityiskohtaisia hallinnonalakohtaisia tavoitteita, vaan ne tehdään sektorivastuulla ja -vetoisesti. Myös yksityiskohtaisen indikaattorikokoelman valinta jää hallinnonalojen vastuulle.

### 2) Kestävä kehityksen institutionaaliset järjestelyt

Kestävä kehitys ei etene yhteiskunnassa eikä valtavirtaistu osaksi kaikkea politiikkaa pelkän strategisen asiakirjan turvin. On huolehdittava myös muiden järjestelyjen kautta, että kestävä kehityksen periaatteet ja tavoitteet ankkuroituvat osaksi Suomen poliittista ja yhteiskunnallista järjestelmää. Siksi yhteiskuntasitoumus kattaa myös kestävä kehityksen **hallintaa, omistajuutta, johtajuutta ja jalkautumista** edistäviä institutionaalisia järjestelyjä.

Suomen kestävä kehityksen toimikunta on toiminut kansainvälisesti ainutlaatuisena keskustelufoorumina, jossa Suomen poliittinen johto ja kansalaisyhteiskunta koko laajuudessaan on voinut vaihtaa näkemyksiä kestävä kehityksen mahdollisuuksista ja ongelmakohdista sekä löytää yhteisiä tavoitteita yhteiskunnan kestäväksi kehittämiseksi.

Suomen kestävä kehityksen toimikunnan nykyinen toimikausi päättyy mandaattinsa mukaisesti vuoden 2012 lopussa. Ennen toimikauden päättymistä tehdään ulkopuolinen arviointi toimikunnan työstä ja sen tuloksista. Arvioinnin pohjalta vuoden 2012 lopussa keskustellaan, miten Suomen kestävä kehityksen hallintamallia tulisi kehittää tuleville vuosille. Keskeisenä kriteerinä tulisi olla toiminnan vaikuttavuus. Vaikuttavuus tulisi kytkeä uudistetun kansallisen kestävä kehityksen strategian toimeenpanoon ja sitoumusten toteutumiseen.

**Institutionaalisia vaihtoehtoja** on monia, esim.:

- Toimikunnan työ jatkuu samankaltaisena, joskin tiiviimmin yhteiskuntasitoutusprosessin hoitoon keskittyneenä, pääministerivetoisena laaja-alaiseen hallinnon, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan osallistumiseen perustuvana keskustelufoorumina, jonka työtä valmistelee ministeriöiden välinen verkkosihteeristö.
- Toimikunnan ydin muodostetaan hallituksen, hallinnon ja tutkijoiden edustajista (policy-science –interface). Laajempi kokoonpano, jossa edustajia laajasti koko kansalaisyhteiskunnasta ja elinkeinoelämästä, kokoontuisi harvemmin.
- Perustetaan asiantuntijavetoinen suppea kestävä kehityksen paneeli tai vastaava, joka antaa suosituksia hallitukselle kestävä kehityksen kannalta keskeisistä toimenpiteistä. Paneelin lisäksi esim. kerran vuodessa järjestetään laaja vaikuttamisfoorumi, jossa paneeli, hallitus ja muut yhteiskunnalliset toimijatahot keskustelevat ajankohtaisista asioista. Kokemuksia kansallisesta ilmastopaneelistä tulee hyödyntää pohdinnassa.
- Toimikunnasta luodaan neuvonantava elin, jossa on edustajia vain tiedemaailmasta, kansalaisyhteiskunnasta ja elinkeinoelämästä. Hallituksesta riippumaton toimikunta arvioisi itsenäisesti hallituksen toimintaa ja tuottaisi ehdotuksia ja suosituksia toiminnan saattamiseksi kestäväälle uralle. Toimikunnan ja hallituksen yhteydenpito turvataisiin erityisjärjestelyin.
- Perustetaan hallinnon kestävä kehityksen asiantuntijoista koostuva toimikunta tai vastaava, joka kokoontuu kuukausittain. Poliittikkakoherenssista huolehtimisen lisäksi ao. toimikunnan tehtävänä olisi järjestää kerran vuodessa korkean tason keke-foorumi, johon kuuluisivat hallituksen, tiedeyhteisön, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän edustajia.

Toimikuntatyön lisäksi varmistetaan, että kestävä kehitys ankkuroituu osaksi kaikkien hallinnonalojen työtä ja toimintaa. Tämä tapahtuisi nimeämällä jokaiseen ministeriöön erityinen **kestävän kehityksen neuvonantaja tai yhdyshenkilö**. Neuvonantajat muodostaisivat oman verkoston tai työvaliokunnan, jonka yhtenä tehtävänä olisi politiikkakoherenssin varmistaminen koko valtioneuvonhallinnossa sekä mahdollisen toimikunnan työn valmistelu.

Tärkeintä on varmistaa, että **kestävän kehityksen prosessista vastaava / pääsihteeristö** ei ole vain tekninen koordinaatioelin, vaan kykenee myös laaja-alaiseen politiikkasuunnitteluun ja analyysiin. Myös yhteistyökuviot sektoritutkimusohjelman kanssa tulee kar-

toittaa. Ympäristöministeriö on toiminut pääsihteeristönä 19 vuotta. Koordinaatio YM:stä käsin on toiminut pääsääntöisesti varsin hyvin, mutta selkeästi poikkihallinnollisen tehtäväkokonaisuuden vastuuttaminen yhdelle sektoriministeriölle on aiheuttanut myös ongelmatilanteita.

Olisi luontevaa, että tuleva kestävän kehityksen toimikunta/paneeli/foorumi olisi nykyistä tiiviimmässä yhteydessä **muiden laaja-alaisten toimikuntien ja neuvostojen**, kuten talousneuvoston ja kehityspoliittisen toimikunnan kanssa.

**Eduskunnan** nykyistä suurempi rooli ja erityisesti sen tulevaisuusvaliokunnan työn kytkeminen kansalliseen kestävän kehityksen politiikkatyöhön vahvistaisi kansallista kestävän kehityksen hallintoa myös parlamentaariseen suuntaan.

Riippuen toimikunnan tulevasta rakenteesta ja sen kattavuudesta, erilaiset **kumppanuusjärjestelyt** hallinnon ja elinkeinoelämän sekä hallinnon ja kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijatahojen kanssa lisäävät laaja-alaista kestävän kehityksen sitoutumista ja omistajuutta.

Kansallinen kestävän kehityksen työ tarvitsee tukea myös **alueilta** ja päinvastoin. Vuosittaiset kestävän kehityksen päivät yhdessä Kuntaliiton, Maakuntien liittojen sekä ELY- ja AVI -keskusten kanssa ajankohtaisista kysymyksistä lisäksi myös alueiden sitoutumista kestävän kehityksen edistämiseen.

Verkostoitumista Euroopan hallitusten kestävän kehityksen koordinaattoreiden, tutkijoiden ja neuvoo-antavien elinten kanssa jatketaan. **Euroopan kestävän kehityksen verkosto** (European Sustainable Development Network, ESDN) on Euroopan kestävän kehityksen koordinaattoreiden yhteistyöelin, joka yhdessä Wienin yliopiston yhteydessä toimivan RIMAS -instituutin (Research Institute for Managing Sustainability) kanssa tuottaa politiikka-analyysiä kestävän kehityksen tilasta ja strategioista Euroopassa. Suomi on ollut aktiivisesti ESDN:n työssä mukana ja tätä yhteistyötä on syytä jatkaa. Myös globaalisti Rio+20 konferenssin yhteydessä on suunnitteilla vertaisverkoston perustaminen kansalliselle kestävän kehityksen toimikunnille ja muille yhteistyöelimille.

### 3) Uudet toimintatavat ja työkalut

Päätöksentekijöille ja politiikansuunnittelijoille tulee kehittää, jalostaa ja tarjota sellaisia menettelytapoja, mekanismeja ja työkaluja, jotka mahdollistavat ja helpottavat kestävän kehityksen integroimisen osaksi kaikkea politiikkaa ja omaa toimintaa. Uusien menettelytapojen avulla tulee välttää ylimääräistä hallinnollista taakkaa; työkalujen tulee olla helpposti käytettäviä ja aidosti lisäarvoa tuottavia.

Keskeinen keino edistää valtiohallinnon politiikkakoherenssia on kytkeä sektoreilla laadittavat strategiat ja ohjelmat vahvasti mukaan kansalliseen kestävän kehityksen strategisen politiikkakehikön rakentamiseen. Tämä edellyttää **vahvaa valtioneuvostotason koordinaatiota ja osallistavaa (bottom-up) yhteistyötä**. Tavoitteena on, että kansallisen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen kautta kukin hallinnonala sitoutuu omien tavoitteiden ja seurantaindikaattoreiden määrittelemiseen osana laajempaa politiikkakehikkoa.

Suomella on pitkät perinteet kansallisten **kestävän kehityksen indikaattorien** kehittämisessä ja käyttöön otossa. Kansallisen kestävän kehityksen kokonaisarvioinnin (2009) mukaan indikaattorien avulla on onnistuttu jäntevöittämään ja konkretisoimaan strategisia tavoitteita, mutta niiden hyödynnettävyys päätöksenteossa on ollut puutteellista. Siksi indikaattorityön tulisi tuottaa myös operatiivista päätöksentekoa palvelevia indikaattoreita sekä huolehtia, että validia seurantatietoa saadaan kaikilta kestävän kehityksen osa-alueilta. Myös alueellisten indikaattoreiden tuottaminen tukee päätöksentekoa, samoin kuin kansainvälinen vertailutieto, erityisesti Suomen ja sen verrokkimaiden välillä.

Indikaattorit ovat myös viestinnän apuvälineitä. Tämä pätee erityisesti komposiitti- eli yhdistelmäindikaattoreihin, jotka pyrkivät antamaan helposti sisäistettävän kokonaiskuvan kestävästä kehityksestä. Ne eivät toimi seurannan työkaluina, ja huonosti myös päätöksenteon tukena, mutta ne voivat täydentää seurantaindikaattoreita, olla tukena kestävä kehityksen viestinnässä ja toimia keskustelun herättäjinä. YM on ollut mukana kehittämässä mm. Kestävän yhteiskunnan indeksiä (Sustainable Society Index, SSI), joka kuvaa varsin transparentisti ja kattavasti kestävä kehityksen eri osa-alueita kattaen yli 150 maan vertailun. SSI voitaisiin räätälöidä Suomen erityistarpeisiin ja päivittää sitä säännöllisesti osana kestävä kehityksen yhteiskuntasopimuksen seurantaa.

Joulukuussa 2011 VNK asetti laajan kansallisen indikaattoriverkon, jonka tavoitteena on koota kansallinen indikaattoriosaaminen yhteen ja varmistaa, että korkeatasoinen ja laaja-alainen indikaattorityö säilyy jatkossakin keskeisenä osana tietoon perustuvaa politiikka-prosessia Suomessa. Indikaattoriverkon yhtenä keskeisenä tehtävänä on "laatia kansalliselle kestävä kehityksen toimikunnalle ehdotus sen strategian seurannan ja arvioinnin uudistamisesta sekä mahdollisista uusista mittareista ja muista arviointityökaluista". Perustettu verkosto jatkaa kestävä kehityksen indikaattorityötä. Indikaattorityö tukeutuu Tilastokeskuksen ylläpitämään findikaattori.fi -palveluun, jonne kootaan yhteiskunnallisen kehityksen kannalta keskeiset – myös kestävä kehityksen indikaattorit.

Lisäksi sitoumusprosessia tuettaisiin jo vakiintuneen käytännön mukaisesti kestävä kehityksen toimikunnan kokousten yhteydessä julkaistavien teemakohtaisten indikaattori-lehtisten avulla.

Tarve **kestävän kehityksen ennakointiarvioinnin työkalun** kehittämiseksi ja käyttöön otolle on tunnistettu sekä kansallisessa kestävä kehityksen arviointiraportissa että muussa politiikansuunnittelun kehittämistyössä. Keskeisenä haasteena on, miten eri sektoreilla voidaan parhaiten hallita politiikkahaasteiden kompleksisuutta ja pitkän aikavälin tavoitteita sekä tunnistaa tavoiteristiriitoja sekä yhteiskunnallisia muutoksia.

Suomen ympäristökeskus on kehittänyt ja pilotoinut ennakoarviointimatriisia, joka rakentuu kestävä kehityksen kolmen ulottuvuuden varaan. Mallissa painotetaan pitkän aikavälin vaikutuksia, tunnistetaan todennäköiset kehityskulut sekä identifioidaan toimenpiteiden positiiviset ja negatiiviset sivuvaikutukset. Parhaimmillaan työkalu auttaisi poliitikkoja tekemään valistuneita päätöksiä, joissa tavoitteiden tai toimenpiteiden vaikutukset ihmiseen, ympäristöön, yhteiskuntaan ja talouteen voidaan ottaa huomioon ja analysoida ennen päätöksentekoa.

Pilotoinnin tulosten ja muun asiantuntijatiedon valossa tulee päättää, onko malli valmis käyttöönottoon kestävän kehityksen sitoumusprosessin yhteydessä.

Myös **hallitusohjelmien nelivuotisia toimeenpanosuunnitelmia** tulisi käyttää nykyistä paremmin hyväksi osana kansallista pitkän tähtäimen kestävän kehityksen suunnittelua. Hallitusohjelmissa luodaan prioriteetit kullekin hallituskaudelle, mutta pitkällä aikavälillä niiden tulisi tukea ylisukupolvisia kestävän kehityksen tavoitteita.



# Kansallisen kestävän kehityksen strategian uudistaminen 2012

## Käynnistysvaiheen tulosten yhteenveto

### 1. Tarve kestävän kehityksen strategian uudistamiselle

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa on linjattu, että "Hallitus uudistaa kansallisen kestävän kehityksen strategian, jossa määritellään kestävän kehityksen tavoitteet ja periaatteet. Samalla kehitetään mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan." Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että "Kestävän kehityksen mukaiset tavoitteet otetaan huomioon kaikilla hallinnonaloilla".

Suomella on pitkä ja kansainvälisesti maineikas historia kestävän kehityksen politiikan toimeenpanijana<sup>1</sup>. Kestävän kehityksen politiikasta vastaa kestävän kehityksen toimikunta, jonka puheenjohtaja on pääministeri. Toimikunnan pääsihteeristö on sijoitettu ympäristöministeriöön. Apunaan pääsihteeristöllä on ympäristöministeriön asettama ministeriöiden välinen verkkosihteeristö, jossa on edustajat kaikista keskeisistä ministeriöistä.

Edellinen kansallinen kestävän kehityksen strategia on valmistunut vuonna 2006 ja sen kokonaisarviointi valmistui syksyllä 2009. Arvioinnissa nousi esiin haasteina esimerkiksi kestävän kehityksen näkökulman puutteellinen sisällyttäminen kaikkeen toimintaan valtionhallinnossa sekä poikkeavat tulkinnat kestävän kehityksen sisällöistä. Arvioinnissa myös todettiin, että kestävän kehityksen sosiaaliset näkökulmat ovat jääneet muiden näkökulmien varjoon.

Strategian uudistamisen valmistelu hallitusohjelmaan kirjatun mukaisesti aloitettiin syksyllä 2011. Tammi – maaliskuussa 2012 ympäristöministeriö ja kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristö ovat toteuttaneet strategian uudistamisen käynnistyshankkeen, jonka tulokset on koottu tähän muistioon. Kansallinen kestävän kehityksen strategian uudistus jatkuu käynnistysvaiheen jälkeen vuoden 2012 aikana. Kesäkuussa 2012 pidettävä YK:n kestävän kehityksen huippukokous Rio+20 tulee olemaan merkittävä myös kansallisen työn kannalta ja uudistusprosessi tulee selkeästi jakautumaan kahteen vaiheeseen eli työhön ennen ja jälkeen Rio+20 kokousta. Strategian on määrä valmistua vuoden 2013 keväällä.

### 2. Strategian uudistamisen käynnistysvaihe

---

<sup>1</sup> Suomen kestävän kehityksen politiikan historiaa ja rakenteita on kuvattu tarkemmin pääsihteeristön laatimassa muistiossa "Suomen kestävän kehityksen toimikunta ja politiikka" 13.1.2012.

Strategian uudistamisen valmistelusta on vastuussa hallitusohjelman mukaisesti ympäristöministeriö. Strategian uudistamista koordinoidaan tiiviisti hallituksen tulevaisuusselonteon ja muiden kestävä kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien valmistelun kanssa. Valmistelun tueksi ympäristöministeriö ja kestävä kehityksen toimikunnan pääsihteeristö toteuttivat tammi-maaliskuussa 2012 strategian uudistamisen käynnistyshankkeen, jonka tukipalvelut tilattiin Gaia Consulting Oy:ltä.

Käynnistyshankkeen aikana kerättiin näkemyksiä kestävä kehityksen strategian uudistamiseksi seuraavilla tavoilla<sup>2</sup>.

- Kartoittamalla kestävä kehityksen strategian kannalta keskeisiä muita strategioita, ohjelmia ja selontekoja sekä lakiuudistuksia kattaen erityisesti pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman toimenpiteet. Näitä muita strategioita tunnistettiin 46 kpl ja näistä vastuussa olevilta henkilöiltä kerättiin näkemyksiä ja toiveita kestävä kehityksen strategian tueksi.
- Järjestämällä kolme samansisältöistä strategiatyöpajaa 3.2., 8.2 ja 10.2.2012. Ensimmäiseen työpajaan kutsuttiin kestävä kehityksen poikkihallinnollinen verkkosihteeristö, toiseen kestävä kehityksen strategiatyön kannalta olennaisten muiden kansallisten strategioiden, ohjelmien ja selontekojen vastuuhenkilöitä sekä kolmanteen työpajaan tutkijoita, innovaatiotoimijoita ja järjestöjen edustajia.
- Kestävä kehityksen toimikunnan kokous 7.3.2012 käytettiin strategiatyön käynnistämävaiheen tulosten käsittelyyn. Toimikunnan jäsenet ja varajäsenet vastasivat ennen kokousta etukäteiskyselyyn ja toimittivat kirjallisia kommentteja myös kokouksen jälkeen.

Tähän muistioon on kerätty käynnistysvaiheen aikana kootut näkemykset strategian uudistamiseksi. Esitys toimii pohjana jatkotyölle hallinnonalojen ja yhteiskunnan eri toimijatahojen kanssa.

### **3. Kansallinen kestävä kehityksen strategia asettaa toiminnalle yhteiset periaatteet**

Nyt käynnistetyllä strategian uudistamisella on kunnianhimoinen tavoite: saavuttaa uusi, yhteinen näkemys kestävä kehityksen pitkän aikavälin tavoitteista. Tämä edellyttää erilaisiin tavoitteisiin liittyvien ristiriitojen tunnistamista ja käsittelyä sekä merkittäviin yhteiskunnallisiin muutoksiin varautumista. Uudella strategiakonseptilla tavoitellaan parempaa valtiokonsernin politiikkakoherenssia ja kokonaisuusien hahmottamista. Yhteisen kestävä kehityksen tahtotilan tulisi myös ankkuroitua kaikille hallinnonaloille ja koko yhteiskuntaan. Varsinaisen strategiatyön lisäksi ja rinnalla tavoitteena on myös kansallisen kestävä kehityksen toimintamallin vahvistaminen kehittämällä kestävä kehityksen toimikunnan työtä sekä ottamalla käyttöön uusia työkaluja ja menettelytapoja.

---

<sup>2</sup> Kunkin osan tausta-aineistot ovat ladattavissa kestävä kehityksen toimikunnan sivuilta kohdasta toimikunnan työohjelma ja kokoukset, kokous 1/2012.

Kestävä kehitys on käsitteenä haastava ja jatkuvan poliittisen tulkinnan kohde. Yli sukupolvi- en mittaisten aikajänteiden tarkastelu sekä sisällöllinen laajuus asettavat haasteita kansallis- ten tavoitteiden määrittelyyn ja priorisointiin. Erityisen haastavaa tämä on nykyisessä tilan- teessa, jossa yhteisiä kansallisia kestävän kehityksen haasteita on edessä paljon. Yksittäisten tavoitteiden listaaminen ja priorisointi eivät ole riittävä keino.

Toimenpideohjelman sijaan uudistettu kansallinen kestävän kehityksen strategia tulee ku- vaamaan yhteiset periaatteet, joihin kaikki tahot voivat sitoutua pitkällä aikavälillä. Vaikka valmisteltavana on kansallinen strategia, on se luonteeltaan yhä vahvemmin osa globaalia kestävän kehityksen politiikkaa. Strategian tulisi siksi asemoida Suomi pitkän aikavälin globa- lisoituneessa talouskehityksessä ja työnjaossa. Kestävä kehitys edellyttää valtioneuvostolta aloitteellista, ennakoivaa toimintaa, mutta myös yhä tiiviimpää yhteistyötä elinkeinoelämän ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Kansainvälinen kestävän kehityksen politiikka on ytimeltään hallitusten välinen, YK:n johtama ja ohjelmoima globaalin hallinnan prosessi, mutta myös YK:n kestävän kehityksen ohjelmaprosessiin osallistuu ja sitoutuu yhä enemmän muita, kansainvälisiä toimijatahoja.

Ensimmäisenä strategiaan linjattaviin periaatteisiin sitoutuvat kestävän kehityksen toimi- kunnan jäsenet. Tavoitteena on sitouttaa mukaan myös laajemmin yhteiskunnan toimijat. Tavoitteena on siirtyä ”siilo”-ajattelusta kohti yhdessä tekemistä.

Kestävän kehityksen strategia tulee olemaan yhteinen sopimus, jonka periaatteet luovat edel- lytyksiä ja tarjoavat mahdollisuuden kehittää käytännön työkaluja ratkaisujen löytymiseen. Tavoitteena on yhteisen yhteiskunnallisen muutoksensietokyvyn kasvattaminen. Varaudum- me tulevaisuuteen olemalla askeleen edellä. On hyväksyttävä muutokset ja etsittävä ratkaisui- ja, jotka toimivat parhaalla mahdollisella tavalla tulevaisuuden tilanteesta riippumatta.

Periaatteisiin sitoutuvat tahot lupautuvat myös toimimaan näiden mukaisesti ja määrittelevät oman toimintansa ja tavoitteensa. Periaatteet antavat myös pohjan määrittellä yhteisiä tavoit- teita sekä pitkälle eteenpäin että lähitulevaisuuteen.

## **4. Kansallisen kestävän kehityksen strategian periaatteiden alus- tavat teemat**

Strategian uudistamisen käynnistysvaiheessa pohdittiin, mitä tulisi ottaa huomioon lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, jotta Suomi olisi kestävä menestyjä tulevaisuudessa. Keskusteluissa esille nousseet merkittävimmät teemat on listattu seuraavien otsikoiden alle. Kyseiset teemat tun- nistettiin kriittisiksi tekijöiksi tulevaisuuden kehityspoluista riippumatta. Tapahtui tulevai- suudessa mitä tahansa, on näiden asioiden huomioon ottaminen viisaita päätöksiä tehdessä tärkeää jo tänään. Nämä teemat toimivat pohjana keskustelulle niistä yhteisistä periaatteista, jotka strategian valmistelun aikana tulisi tunnistaa ja joihin yhdessä sitoudutaan. Teemoista on myös johdettavissa yhteisiä tavoitteita ja näiden edistymistä mittaavia indikaattoreita.

### **1. Elämme niukkenevien materiaalistien resurssien maailmassa – meillä ei ole va- raa tuhjata**

- a. Ihmisten määrä ja kulutus lisääntyy. Maapallon rajat ovat tulleet vastaan.
- b. Suomi on riippuvainen globaaleista resursseista, emmekä voi elää muiden resurssien varassa.
- c. Energia- ja materiaalitehokkuus on elinehto.
- d. On panostettava uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen ja vähennettävä uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä.

## **2. Omien luonnonvarojemme kestävä hyödyntäminen on menestyksen perusta**

- a. Omat luonnonvaramme ovat rikkautemme ja meidän on hyödynnettävä niitä kestävästi.
- b. Suomi voi olla edelläkävijä biopohjaisiin raaka-aineisiin perustuvan talouden kehittämisenä.
- c. Kestävä kehitys on tulevaisuuden mahdollisuus – ei rasite eikä uhka.

## **3. Tarvitsemme ekologista älykkyyttä**

- a. Luontosuhdetta on vaalittava – pystymmekö hyödyntämään omia luonnonvarojamme kestäväällä tavalla ellemme itse arvosta luontoamme?
- b. Kestävä kehitys on tuotava lähelle jokaista ja henkilökohtaiseksi. Jokaiselle yksilölle on luotava valmiudet toimia kestäväällä tavalla ja tehdä kestäviä valintoja.
- c. Luonto-osaamisemme on kansainvälinen kilpailuetumme ja Suomen valtti.
- d. Luonnon merkitys ihmisten hyvinvoinnille on suuri. Luonnon läheisyys ja luonnosta nauttiminen on kaikkien oikeus.

## **4. Osaaminen ja tieto ovat välttämättömiä viisaalle tekemiselle**

- a. Suomi pystyy olemaan kestävästi menestyvä yhteiskunta, jos kykenemme ylläpitämään ja panostamaan korkeaan koulutukseen, osaamiseen ja innovaatioihin.
- b. Suomen on panostettava erityisesti kestävää kehitystä ja vihreää taloutta edistävään innovaatioihin.
- c. Osaamista tulee hyödyntää tehokkaasti: panostukset tutkimukseen ja kehitykseen näkyvät myös suomalaisina laadukkaina myyntituotteina ja –palveluina markkinoilla. Kestävän kasvumme ja kilpailukykyämme on nojaututtava huippuosaamiseen.
- d. Ajankohtainen tutkimustieto ja sen hyödyntäminen ovat edellytys viisaalle toiminnalle nyky-yhteiskunnassa. Uusinta tutkimustietoa tulee hyödyntää tehokkaasti kestävään kehitykseen vaikuttavia päätöksiä tehtäessä.

## **5. Työllisyys ja inhimillisten voimavarojen vaaliminen on hyvinvoinnin perusta**

- a. Työ ja laadukas työelämä ovat hyvinvoinnin perusta.
- b. Suomi on pieni maa ja inhimillisten resurssiemme riittävyys on koetuksella.
- c. Maahanmuutto ja väestökysymykset on ratkaistava yhteisesti kestäväällä tavalla.

## **6. Hyvinvointi ja hyvä elämä ovat kestävä kehityksen synonyymejä**

- a. Tarvitaan hyvinvoinnin uusi määritelmä, joka kuvaa ihmisten ja ympäristön aitoa hyvinvointia.
- b. Talouspolitiikkaan tarvitaan uudenlaista ajattelua, jossa ympäristön ja ihmisten hyvinvointi nähdään osana taloudellista vaurautta. Talouden, ympäristön ja sosiaalisen hyvinvoinnin välisiä konkreettisia yhteyksiä on nostettava esiin.
- c. Perustana on oltava luonnon kantokyvyn rajallisuuden ymmärtäminen sekä ymmärrys luonnon ja kulttuurin vuorovaikutuksesta - kokonaisvaltainen sosio-ekologinen systeeminen lähestymistapa.
- d. Kestävän kehityksen taloudellinen rasitus tulee jakaa oikeudenmukaisesti.
- e. ”Kestävä kehitys ei ole hyvinvoinnin uhka vaan hyvinvoinnin tae”

## **7. Maailman epävarmuuksien keskellä meidän vahvuutemme on kyky tehdä sopimuksia ja sitoutua niihin.**

- a. Sopimussyhteiskunnan vaaliminen luo vakautta ja kestävyyttä sekä perustan pitkän aikavälin ratkaisuihin sitoutumiselle.
- b. Suomessa asioista on kyetty sopimaan ja on voitu luottaa yhteiskunnan toimivuuteen. Luottamuksen säilyminen ei ole itsestään selvää ja sen säilymiseen on panostettava.
- c. Valjastetaan suomalainen ”konsensusvietti” kestävästä kehitystä tukevaksi perusperiaatteeksi.

## **8. Yhdessä olemme vahvempia**

- a. Yhteisöllisyyden vaaliminen on voimavara ja kestävä kehityksen edellytys.
- b. Eriarvoisuuskehitys on pysäytettävä. Eettisyys ja heikoimmista huolehtiminen tulisi olla kaikille itsestään selvää ja läpäistä kaikkea toimintaa.
- c. Suomi tunnetaan maailmalla tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta ja demokratiasta. Näistä arvoista on pidettävä kiinni.

## **9. Suomi ei ole maailmassa yksin**

- a. Suomi haluaa olla proaktiivinen kansainvälinen vaikuttaja, joka edistää omia kestävä kehityksen tavoitteitaan vastuullisesti alueellisesti, Euroopan unionissa ja globaalisti.
- b. Maailmanlaajuinen vastuunkanto näkyy myös kotimaisissa linjauksissa. Suomen tavoitteet eivät saa vaikuttaa negatiivisesti muiden maiden mahdollisuuksiin saavuttaa kestävä kehitys.

## **5. Mitä tapahtuu seuraavaksi?**

Kansallisen kestävä kehityksen strategia ei ole vielä valmis. Vuoden 2012 alussa tehty työ on ollut vasta lähtölaukaus strategian uudistamiseksi. Työ strategian valmistelemiseksi jatkuu koko vuoden 2012.

- Ympäristöministeriö tulee asettamaan strategian uudistamista ohjaavan strategiaryhmän ja käytännön valmistelusta vastaavan sihteeristön.
- Strategian valmistelua ja tukipalveluita varten valitaan konsultti.
- Kestävän kehityksen toimikunta tulee strategiaprosessin omistajana käsittelemään strategian linjauksia kokouksissaan ja työpajoissa.
- Strategian valmistelu koordinoidaan tiiviisti tulevaisuusselonteon laadinnan kanssa. Tulevaisuusselonteon ennakointityön tuloksia hyödynnetään strategian valmistelussa.
- Strategian valmistelu tehdään tiiviissä yhteistyössä Sitran uuden kestävän kehityksen strategiatyön ja Tekesin Tie kestävään talouteen -ohjelman kanssa.
- Kestävän kehityksen strategian valmistelu ja hallitusohjelman muiden strategioiden, ohjelmien ja lainsäädäntöhankkeiden vuoropuhelulla pyritään yhdenmukaiseen politiikkaan.
- Hallituksen ja keskushallinnon ulkopuolisten, muiden toimijatahojen osallistumisesta strategian valmisteluun sekä niiden omien toimintaohjelmien laadinnasta sovitaan keväällä 2012 aikana ja vahvistetaan kestävän kehityksen toimikunnan kokouksessa kesäkuussa.
- Rio+20 -konferenssin (20.-21.6.2012) jälkeen analysoidaan YK:n kestävän kehityksen politiikan linjaukset kansallisen strategian kannalta.

Lisätietoja:

Sauli Rouhinen

Ympäristöneuvos, Suomen kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeri  
[Sauli.Rouhinen@ymparisto.fi](mailto:Sauli.Rouhinen@ymparisto.fi)

Annika Lindblom

Ylitarkastaja, Suomen kestävän kehityksen toimikunnan apulaispääsihteeri  
[Annika.Lindblom@ymparisto.fi](mailto:Annika.Lindblom@ymparisto.fi)